

נתיבות דעת

פרשת
כי תשא
תש"פ
גליון טו

ביאורים ופגנים נפלאים לבאר ולהבין את ענייני הפרשה בדרך הפשט

פניני הפרשה

מזהיכן נלקח המטבע של אש

זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש (ל, יג)

כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא הכבוד והראהו למשה, ואמר לו 'זה יתנו' - כזה יתנו. ירושלמי (שקלים פ"א ה"ד, פסיקתא רבתי טז).

ויש להבין, לשם מה היה צריך הקב"ה להראות למשה דוגמא של מטבע במשקל חצי שקל, למה לא היה די לומר לו את מדת שיעורו של המטבע, אמנם בדברים האחרים שהראה הקב"ה למשה את דוגמתם, כגון במנורה וקידוש החודש על ידי הלבנה (מנחות כט.), התקשה משה במראיתם ובתבניתם, של המנורה על כל פיתוחיה, ושל צורת ראיית הירח הראויות לקידוש החודש, [כפי שאמרו בגמרא (ר"ה כד.), שהיו לרבן גמליאל דמות צורות לבנה ואמר לעדים, כזה ראיתם או כזה], אמנם במטבע שהוא דבר התלוי במשקל הרי היה די להודיעו את משקלו של מחצית השקל.

עוד יש להבין, לשם מה היה צריך להראות לו כמין מטבע של אש מתחת כיסא הכבוד, מדוע היה צורך להביאו דוקא מתחת כיסא

בנתיב הפשט

האם יש בשבירת הלוחות תועלת לעם ישראל

אכן ביאור הדבר, כי בשעה שקבלו ישראל את התורה פסקה זוהמתן שהטיל בהם הנחש (שבת קמז.), ובטלה מהם מיתה, כי ענין המיתה הוא להפריד את הזוהמא מהאדם, וכיון שפסקה מהם הזוהמא שוב אין צורך במיתה, וכפי שדרשו מהכתוב, 'חרות על הלוחות' - שעל ידי הלוחות היה להם חירות ממלאך המות (שמו"ר פמ"א), אמנם כאשר חטאו בעגל שוב דבקה בהם זוהמת החטא, ושוב היו צריכים למיתה שתפריד את הזוהמא, ועל כן היה צורך בשבירת הלוחות, שעל ידי זה ישוב ענין המיתה, כי מאחר שחטאו בעגל כבר לא היו ראויים להיות בני חורין ממלאך המוות, ונהיו זקוקים למיתה שתפריד מהם את הזוהמא.

אור החיים (משכיל לדוד)

ובשערי יושר (בהקדמה) מבאר את הסיבה לשבירת הלוחות, שבלוחות הראשונות היתה סגולה מיוחדת, שאם היה אדם לומד ממנו

ויחר אף משה וישלך מידינו את הלוחות וישבר אותם תחת ההר (לב, יט)

יש להבין את טעמו של משה בשבירת הלוחות, מדוע לא חש להפסד הגדול שיהיה לבני ישראל בכך שלא יקבלו את הלוחות, ואם כי ביארו חז"ל [הובא ברש"י] שאמר, מה פסח שהיא אחת מן המצוות, אמרה תורה (שמות יב, מג), 'כל בן נכר לא יאכל בו', התורה כולה כאן, וכל ישראל משומדים ואתננה להם, מכל מקום אולי היה ראוי לו להצניעם ולהמתין עד שישובו בתשובה ויתקנו מעשיהם, ואז היה נותנה להם, ומדוע שברם ואחרי כן התנפל לפני ה' לבקש שיתן להם את הלוחות שניות.

וגם לדעת הסוברים (אדר"נ פ"ב), שלא שברם משה אלא לאחר שפרחו האותיות, ונהיו הלוחות כבדים ונפלו מידינו ונשתברו, עדיין צריך להבין מה היה טעמו של השי"ת שגרם לשברם ולמנוע מהם את הטוב שהיה גנוז בלוחות הראשונות.

להזמנות - 1800-22-55-66
ובחנויות הספרים המובהרות

להבין!

המאמרים שבגליון הם מעט מתוך האוצר שבספר נתיבות דעת

לוחות שניות - מעשה ידי אדם, אשר אין להם את הסגולה הנזכרת, ומכאן ואילך אין התורה מתקיימת בלומדיה אלא בתנאים וגדרים, שכפי ערך מעלת האדם ביראת ה' ובמידות טובות, כן ינתן לו מן השמים כוח קניין התורה, שמאחר שהלוחות המעמידות את האותיות החרוטות עליהם הם מעשה אדם, כך גם קניית והעמדת דברי התורה על לוח לבו תלויים בהכשרת האדם לכך, וכפי ערך הכשרתו כן יזכה לקבלת התורה ולקניינה, ואין התורה מתקיימת באדם המושחת במידותיו, וכן אם למד וירד חלילה אחרי כן ממדרגתו, לפי ערך זה תשתכח התורה ממנו, ועל כן שבחו הקב"ה על כך ששיבר את הלוחות, כפי שאמרו חז"ל (שבת פ"ג), שאמר לו, 'ישר כוחך ששיברת. וכן דרשו בספרי על הנאמר בסיומה של התורה: 'ולכל היד החזקה וגו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל' - זה שבירת הלוחות.

תורה פעם אחת לא היתה משתכחת ממנו, אלא היתה שמורה בזיכרונו לעולם. וכמבואר בגמרא (עירובין נ"ד): מאי דכתיב [בלוחות הראשונות]: 'חרות על הלוחות', אלמלא לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל, [כי 'חרות' משמע חקוק, שאינו נמחק לעולם, שעל ידי הלוחות היתה התורה חקוקה בישראל, ולא היתה משתכחת מהם לעולם. רש"י (ד"ה לא)], וכאשר ראה משה רבינו ע"ה שחטאו ישראל, חשש בלבו שמא יגרם חילול הקודש כתוצאה מכך, שאפשר שיזדמן שיהיה איש מושחת במידות ובמעשים רעים, ועם זה יהיה בקי בכל חדרי התורה, מאחר שילמד את התורה פעם אחת ויזכרנה לעולם, לכן שבר את הלוחות שהיו 'מעשה אלקים' ואין בהם שכחה.

ולאחר מכן נצטווה מאת השי"ת לתת להם

הכבוד, ולא נאמר כן במנורה ובירח שהראה למשה, שהיו מתחת כיסא הכבוד.

וביאור הענין הוא, שהתקשה משה, כיצד יתכן לכפר על הנפש החצובה מתחת כיסא הכבוד, ואשר ערכה לא ישוער בכסף, על ידי נתינת מחצית שקל כסף. ועל כן הראה לו השי"ת כמין מטבע של אש מתחת כיסא הכבוד, שהוא מקום שורש נשמות ישראל, כדי לומר לו, אל תחשוב שאני מחשיב זאת כאילו אני מקבל ממכם מטבע כסף גשמי בלבד, אלא חשוב הוא אצלי כאילו אתם נותנים לי אש שמקורה מתחת כיסא הכבוד, דהיינו כאילו אתם נותנים לי את נפשכם, שהיא אש מתחת כיסא הכבוד, כיון שאתם נותנים זאת מתוך תשובה על העבר, ורצון לבנות במטבעות אלו את המשכן כדי שאדור בניכם.

ובזה דרשו על 'זה יתנו' - כזה יתנו, דהיינו כזה - שהוא אש רוחני מכיסא הכבוד - יתנו, שיתכוונו בנתינת מחצית השקל להקריב את נפשם לה', וכך יכפרו בזה על נפשותיהם.

מהר"ם אלשיך

מדוע לא השאיר משה את הלוחות בשמים

להקב"ה, אלא שרצה משה ללמד לדורות, שלא יקבלו עדות מעד יחיד, אפילו כשיודע שהוא נאמן, אלא ילך לראות את הדבר במו עיניו.

ויש שביארו שעל כן לא שבר משה את הלוחות עד שראה זאת בעיניו, כיון שאינה דומה שמיעה לראיה, שהדבר שרואה בעיניו עושה עליו רושם גדול יותר והוא מתפעל ממנו ביותר, על אף שמאמין בוודאות באמיתות הדבר ששומע, ולכן אף על פי שהודיעו השי"ת על מעשה העגל, ולא היה לו ספק בדבר, בכל זאת לא שבר את הלוחות עד אשר ראה את זאת בעיניו, והיה הדבר קשה עליו ביותר, ולא היה יכול לסבלו, וחרה אפו ושברם.

מהר"ם אלשיך, עקידת יצחק (שער ג), תולדות יצחק, צרור המור

עוד ביארו, שהנכשל בחטא ומתעצב על כך, יש לו תקוה שישוּב ויתקן את מעשיו באופן שיחזור לתמותו כבראשונה, אולם

וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה וישלך מידיו את הלוחות

(לב, יט)

וישלך מידי. אמר, מה פסח שהיא אחת מן המצוות, אמרה תורה 'כל בן נכר לא יאכל בו', התורה כולה כאן, וכל ישראל משומדים, ואתננה להם. (רש"י).

מן הראוי לשאול, לפי האמור שהטעם ששבר משה את הלוחות, כיון שדרש בקל וחומר מפסח שאין הם ראויים לקבלם, אם כן למה לא שברם עוד בהיותו במרום, מיד כאשר נאמר לו: 'לך רד כי שחת עמך וגו' עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו', או שהיה לו להניחם ויהיו שם במרום.

אכן הדבר מבואר בשמות רבה (פמ"ו, א) כך: אפשר שלא היה משה מאמין בהקב"ה שאמר לו: 'כי שחת עמך', אלא הודיע משה דרך ארץ לישראל, אפילו שיהא אדם שומע דבר מן יחידי נאמן אסור לקבל עדותו לעשות דבר על פיו אם אינו רואה, ע"כ. שבוודאי האמין משה

נשמה יתירה - מה היא

וביום השביעי שבת וינפש (לא, י"ז)

בגמרא (ביצה ט"ז). אמרו: נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר 'שבת וינפש', כיון ששבת [יצאה השבת] ווי אבדה נפש. ופירש רש"י (ד"ה נשמה): נשמה יתירה, רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרווחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו.

וכך אמרו בוהר הקדוש (ה"א כב), אמר רב נחמן, נפש יתירה מתווספת באדם ביום השבת, והיא רוח הקודש ששורה על האדם בשבת, ומכתיר את האדם בכתר קדוש, דהיינו ככתרי המלאכים [-כעין שהמלאכים מוכתרים ברוח קדוש], והוא מאותו רוח שעתידי לשרות על הצדיקים לעתיד לבוא ביום שכולו שבת. ועל כן חייב אדם לכבד את יום השבת במחשבה דיבור ומעשה, לכבוד האורח הקדוש [-הנפש היתירה] השורה עמו.

וממשיך הזוהר הקדוש, שתוספת רוח הקודש הזה שבא בשבת נקרא מכובד וקדוש, וזה שנאמר, 'וקראת לשבת עונג' שהוא כמשמעו, שצריך לענג את השבת במאכלים טובים, 'לקדוש ה' מכובד' - הוא תוספת הרוח הנקרא קדוש ה' ונקרא מכובד, ולכן צריך לקדש ולכבד את השבת.

• • •

והאר"י ז"ל ותלמידיו (פרי עץ חיים שער השבת פ"ח), מפרשים כך את ענין הנשמה היתירה, שהרי אמרו חז"ל (שבת פח.), שבמתן תורה באו ששים ריבוא מלאכי השרת ונתנו לכל אחד ואחד מישראל שני כתרים, אחד כנגד 'נעשה' ואחד כנגד 'נשמע', וכאשר חטאו ישראל בעגל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ונטלו מהם את הכתרים הללו, וזכה משה ונטל את כל הכתרים, [וכתבו התוספות (שם ד"ה שני), ששני הכתרים הללו היו כתרים של הוד, לפיכך כשנטל אותם משה אזי קרן עור פניו].

אמנם בכל ערב שבת מחזיר משה רבינו לבני ישראל השומרים את השבת את כתריהם, למשך השבת, ומהכתרים האלו מקבלים ישראל את תוספת השבת דהיינו הנשמה יתירה בכל ערב שבת למשך השבת, [ומשה רבינו נשאר בשבת רק עם חלקו, ועל כן אנו אומרים בתפילת שבת 'ישמח משה במתנת חלקו' - שישמח משה על אף שאין לו אלא את מתנת חלקו. אור החיים (דברים לג, א)].

ולפי זה מובן היטב שהודיעה התורה את ענין הנשמה יתירה שנותן הקב"ה בשבת, באופן זה שכיון שיצאה השבת ווי אבדה נפש. ולכאורה קשה למה רמזה זאת התורה בצער שיש בעת יציאתה, ולא בשמחה הגדולה בעת בואה בכניסת השבת, אמנם כיון שלפני חטא העגל היה לכל אחד מבני ישראל שני כתרים בכל הזמן, גם בימי החול, ורק לאחר חטא העגל התחדש ענין זה, שהנשמה היתירה באה בכניסת השבת ומסתלקת בצאת השבת, על כן אמר הקב"ה, 'וינפש' - ווי שמכאן ואילך יטלו מכם את הנשמה יתירה בכל מוצאי שבת.

על פי החתם סופר

שאינם מתחרטים במעשיהם, אלא אדרבה הם שמחים בעונם, אז הבין שאין עוד תקוה שישובו למצבם הקודם ויהיו ראויים לקבלת הלוחות, והיה צריך לשברם.

מהר"ם אלשיך, ספורנו, תולדות יצחק

היתכן שסברו ישראל שהעגל הוציאם ממצרים

אשר העלוך מארץ מצרים (לב, ד.)

ויש להבין, מדוע אמרו, 'אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים', והלא לא עבר זמן רב מאז ששמעו מפי הגבורה, 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים'. עוד קשה, שהרי ידעו שלא היה העגל קיים בשעה שיצאו ממצרים.

ותירצו הראשונים, שהרי זאת יודעים כל עובדי עבודה זרה, שאלוקינו שבשמים ברא את העולם ומלואו, אלא שטועים לומר שרוח הקודש שורה בע"ז שלהם, כיון שיש

בה רוח טומאה, ומכח זה הם יודעים עתידות וכדומה, והם סוברים שזה בא מרוח הקודש, אכן באמת הסיבה שהקב"ה נתן כוח ברוח הטומאה היא, כדי לנסות את הבריות.

וכיון שהעגל דיבר מתוך רוח טומאה, וסברו שהוא מדבר ברוח הקודש של מעלה, על כן אמרו: 'אלה אלהיך ישראל אשר העלוך', כלומר רוח הקודש יש בו, והרי אף משה הוציאנו ממצרים על ידי רוח הקודש ששרתה עליו.

רשב"ם חזקוני והריב"א

הדרך לעורר את י"ג מידות הרחמים

ויעבור ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון (לה, ו.)

בעניין החשיבות של י"ג מדות אמרו בגמרא (ר"ה יז): בזה הלשון: 'ויעבור ה' על פניו ויקרא', אמר רבי יוחנן, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו, כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם. ה' ה' - אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה. אל רחום וחנון, אמר רב יהודה, ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר הנה אנכי כורת ברית.

האלשיך הק' (תהלים ג, במדבר יד, יז) הביא להוכיח שאין די באמירת י"ג מידות, שלא אמר 'יאמרו לפני כסדר הזה', אלא 'יעשו לפני כסדר הזה', שצריך גם להידבק במידותיו של הקב"ה, ולעשות ולקיים את המידות של רחום וחנון ארך אפים וגו', ואז יש ברית כרותה שאינן חוזרות ריקם.

ובצרו המור הוכיח כן, שהרי אנו רואים הרבה פעמים שאנו מזכירים י"ג מידות ואיננו נענים, אלא שדוקא כשיעשו כסדר הזה, לרחם ולחונן דלים, ולהאריך אפים, ולעשות חסד אלו עם אלו, ולהעביר על מידותיו, אז הם מובטחים שאינן חוזרות ריקם.

כי אתה עמדי

אחרי כן ינער הקב"ה את החבל ויטלטלו עד שכלם יטלטלו עמו באויר, לא כלם יוכלו להחזיק מעמד בטלטול חזק שכזה, כי הרבה מהם יתנתקו ממנו ויפלו לארץ, ועוד יוסיפו הפתאים לומר כי אם הקב"ה עושה כזאת, הוא סימן שאינו רוצה בנו, ועל ידי יאוש כזה יתמוטטו וימעדו. אבל החכמים שתהיה להם אמונה גדולה, הם יחזיקו בה במעוז ותעצומות ולא יתנתקו מאמונתם, ולא ישנה הדבר גם אם הקב"ה ינסה אותם קשות.

אכן כאשר איש ישראל בתוך צרותיו זועק להקב"ה: רבונו של עולם על אף הכל אני מאמין בך, בזה צלח את הנסיון.

כאשר איש ישראל כבר כמה שבועות וחדשים שוהה תחת טמטום הלב וקהות החושים, כאשר הוא עמק עמק בתוך הסתר שבהסתר, ופתאום זוכה להתרומם מעט ולצעק אפלו שלא מקירות לבו [כי כבר מזמן אבד מדרגה זו], אלא שאף על פי כן צועק להקב"ה רבונו של עולם נכון שאני עתה לא במדרגה הגבוהה של קרבת אלוקים לי טוב, נכון שכבר כמה חדשים שאני מוצא אותך ואיני יודע להיכן נעלמת לי, למה אתה מתחבא לי, למה אתה מסתיר פניך ממני, אבל תדע שעל אף הכל אני אוהב אותך, וגם אם אתה רבונו של עולם מרגיש כי אני אומר עתה מלים אלו שלא מתוך רגש אמתי של אהבה, אף על פי כן אני בטוח כי בתוך לבי עמק עמק, אני רוצה מאד, או על כל פנים רוצה מאד לרצות' לאהב אותך ולהרגיש את אהבתי אליך, ונתדע לך שעל אף כל הרחוק הנורא הזה אני אמשיך להאמין בך! בזה שובר את כל המחצות.

[אף שפעמים יצטרך לצעק כן כמה פעמים בכמה שבועות עד לפעם שיאמר זאת יותר בפנימיות אמיתית עד שישברו על ידי כן כל המחצות].

ומעתה יראה בקרוב ממש ישועות גדולות ונוראות, בשמחנו כימות ענינתנו, וכפי גדל הסתם כן יזכה עתה לראות ישועות מפלאות בכפל כפלים אמן כן יהי רצון.

(מתוך הספר כי אתה עמדי, אמונה, פרק י')

לצעק תוך כדי הנסיון, 'אף על פי כן אני מאמין בך'

פתח החפץ חיים במשל, על חנוני שיש לו חנות, ובאים בני אדם לקנות, ומטבע הדברים שהחנוני נותן גם בהקפה, ומי שאין לו לשלם עכשיו משלם אחרי זמן.

ביום אחד נכנס אחד מהקונים לחנות כהרגלו, והנה בעל החנות הודיע לו כי מעכשיו לא יתן לו עוד בהקפה, וגם עוד זאת מבקש ממנו כי יראה לשלם תכף בזמן קצר כל מה שהוא חייב לו מזמנים קודמים.

הדבר עורר תמיהה רבתי אצל הקונה, מה היום משאר ימים, מדוע השתנה החנוני מהרגלו הטוב שלא להכביד על הקונים? והוא הביע את תמיהתו לחנוני.

לשמע תמיהתו ענה לו החנוני, אכן כן דרכי מעולם שלא להכביד על הלקוחות, אבל תדע כי עכשיו זמנתי והחלטתי לעקר את דירתי מפאן, וממילא אצטרך לחסל את כל החנות, ועל כן אם לא עכשיו אימתי, כי מי יודע אם עוד אמצא את כל הקונים, לכן צריכים עכשיו לסדר הכל, כי אם לא יסדר עכשיו יאבד הכל לעולמי עד.

כן הדבר כאן, אומר החפץ חיים זצ"ל, כל אדם יש לו חשבונות ישנים וחדשים בשמים, כמאמר המשנה החנות פתוחה והחנוני מקור, ישנם חטאים ודברים הצריכים תקון מלפני אלפים שנה, שהקב"ה בעל הרחמים מאריך אף, הוא מחפה לעוד זמן ועוד זמן, וגובה קצת בגלגול זה וקצת בגלגול אחר, הכל כדי שלא להכביד על נפש ישראל, אבל כל זה היה בימים הקדמונים, אבל עכשיו כבר הגיע תקופת ימות המשיח, וצריכים לחסל את כל החנות, הכל צריך להגיע לתקונו מקדם ביאת מלך המשיח, לכן אין עכשיו זמן להמתין ולחכות, יגובים ומקברים עתה הכל בזמן קצר.

מוכא בשם הרה"ק ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל כי בעקבתא דמשיחא יקח הקב"ה חבל אחד ארוך מאד, וימתחנו מסוף העולם ועד סופו, הקב"ה יאחז בקצהו האחד של החבל, וכל בני ישראל יאחזו בכל מקום שיוכלו לאחז בו.

בנתחב העיון

שאלות לעיון והעמקה בפרשת השבוע

תשובות לשאלות אלו אפשר למצוא גם בספר נתיבות דעת בהרחבה ובתוספת מרובה

- א. **"ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם"**. שהמנין שולט בו עין הרע, והדבר בא עליהם (רש"י). מה הטעם שמנין בני ישראל גורם למגפה ח"ו.
- ב. **"כתבים משיני עבדיהם מזה ומזה הם כתבים"**. משני עבריהם היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (רש"י). כיצד היו נקראות האותיות והתיבות מהצד השני.
- ג. **"ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' וגו'".** מדת הרחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת אחר שיחטא וישוב (רש"י). מדוע צריך האדם למידת הרחמים קודם שיחטא, הרי זכאי הוא.